

מס' 574

לקחה משוב

בס"ד

יוצא לאור ע"י רשת מוסדות "טוב" בראשות הרב יוסף יגן שליט"א בעריכת הרב מנשה צדקה שליט"א

התשס"ו פרשת בשלה

פנינים לפרשה

"ויהפך לבב פרעה ועבדו אל העם ויאמרו מה זאת עשינו כי שילחנו את ישראל"

(יד, ה)

וכי מעצמם ומרצונם הטוב שילחו את ישראל, הלא אך מכה המכות נכנעו, כמו שהיה אחר מכת בכורות, שאמרו "כולנו מתים" ורצו אחריהם לשלחם לחרות?

ברם, האמת היא שכוונת פרעה בהעבדו את ישראל בפרך לא היתה לשם תועלת, כי אם "למען ענותו בסבלותם" ולהשכיחם תורת ה', לבל יתנשאו על המצרים באמונתם הנעלה. היא הנותנת שעם כל הרווח הכספי שהיה להם מעבודתם, לא בחלו בהטלת מסים גבוהים, ושמו עליהם שרי מסים לענותם. אמנם שעה שבא משה לגאלם, והחל העם להתעורר ולהתחזק באמונתו, קצו בהם המצרים וגרשו מעליהם, במחשבתם כי אם לא הצליחו עד עתה לדכא את אמונתם שוב לא יוכלו להם.

לפיכך משחלפו ימים אחדים, והחלו להבין כי מלבד קנאת הדת הרי בני ישראל היו עבורם מקור הכנסה חשוב, תמחו אפוא על עצמם "מה זאת עשינו כי שילחנו את ישראל מעבדנו". (בית הלוי)

"אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפון לראותם עוד עד עולם"

(יד, ג)

הבטחה היא שלא יוסיפו לראותם. והטעם, כיון שעיקר יציאתם ממצרים היתה על ידי משה, וכל מעשה ופעולה שעשה משה סגולה מיוחדת היתה בה שנשתמרה ונתקיימה לעד. כמו התורה שניתנה על ידו וקיימת לעד, וכמו ארץ ישראל ובית המקדש, אשר נאמר שאילו היה משה מכניסם לארץ ובונה המקדש, לא היו גולים מהארץ ובית המקדש לא היה חרב. לפיכך, כיון שמשה הוציאם, מובטח להם שלא יוסיפו לראות עוד את מצרים עד עולם. (בעל "נחלת דוד")

"ויקח משה את עצמות יוסף עמו"

(יג, יט)

כתיב "ויקח משה את עצמות יוסף עמו", וכתיב (יהושע כ"ד, לב) "ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם", א"ר חמא ברי חנינא כל העושה דבר ולא גמרו ובא אחר וגמרו, מעלה עליו הכתוב על שגמרו כאילו עשאו, - סוטה י"ג: שמעתי דרך רמו, כי אותיות מ"צ - תחילת אותיות מצוה - המה בא"ת ב"ש, י"ה, שהוא תחילת שם של ד', אותיות ו"ה, הם גמר אותיות של מצוה, (ת"ז תיקון כ"ט).

רמו, דעיקר מצוה גמרה, שהרי תחילתה שם י- ה - תחילת שם של ד' - אינו מפורש, רק רמו בא"ת ב"ש, וגמר מצוה מפורש, סוף השם בכתיבתו, ו"ה.

"ללכת יומם ולילה"

(יג, כא)

ע"ד הפשט, מרוב חפצם וזריזותם לקבל התורה ביום חמישים, היו ממהרים את דרכם והיו הולכים ביום ובלילה, לא כשאר הולכי דרך שהם יגעים ביום ונחים בלילה. וע"ד המדרש, "ללכת יומם ולילה", הולכים לקבל תורה שכתוב בו (יהושע א, ח') "והיגית בו יומם ולילה". (רבינו בחיי)

"ואמר פרעה לבני ישראל נבוכים הם בארץ סגר עליהם המדבר"

(יד, ג)

הנה י"ל שחשב פרעה, הואיל וחזרו לאחוריהם, אין זה רק משום שיש ביניהם מחלוקת ואינם בהסכמה אחת ולכך נבוכים הם, זה הולך בכה וזה הולך בכה וע"י כן א"א להם לנסוע. ולכך נתחזק לרדוף אחריהם בחשבו, כי במצרים היו באגודה אחת והיה ה' עמם, אבל עכשיו סר צילם כיון שנפדו האחדות והאחוה, ובמקום שאין שלום אין ברכה. (תפארת יהונתן)

"כי טוב לנו עבוד את מצרים ממותינו במדבר"

(יד, יב)

יובן בס"ד דקדוק תיבת "לנו", שלא אמרו כי טוב עבוד את מצרים. ויובן, כי ידוע שקושי השעבוד היה פ"ו שנים דוקא כמנין שנות מרים, והנה "לנו" גימ' פ"ו, והכונה לומר, לא מיבעיא שאר הימים שלא היה בהם קושי השעבוד טובים הם אצלנו, אלא גם בפ"ו שנים שהם גימ' לניו, טובים מזה הזמן שהם מתים במדבר, וזהו "כי טוב לניו וכו'". (אדרת אליהו)

"ה' ילחם לכם ואתם תחרישון"

(יד, יד)

בספר "חידת שמשון" כתב עפ"י מ"ד במדרש, בכל יום הקב"ה עושה מלחמה עם השטן באמרו; רבש"ע, ישראל נגבים הם, והקב"ה משיבו: לך אצל האומות ותמצא אלפים כיוצא וכו'. אולם כאשר יאמר "חץ שחוט לשונם", ר"ל, ישראל משיחים דברים בטלים בביהכ"נ, אז אין להקב"ה כביכול מה להשיב, כי האומות עומדים בעוה"ר בבית תפלה שלהם בדרך ארץ וכבוד.

וזה"ש "ה' ילחם לכם", ר"ל בעבורכם עם השטן, אך באופן "ואתם תחרישון", ר"ל, אם לא תשיחו שיחה בטילה בביהכ"נ, כי בזה א"א להלחם עמו כנ"ל. (ילקוט האורים - פרדס יוסף)

פנינים

אסור לשוח ולנהוג קלות ראש בבית הכנסת בעמדתו לפני מלכנו אדון כל הארץ יתברך שמו, ואוי להם להנהוגים קלות ראש, אשר לא אימת שדי עליהם, ולא פחדו ולא מוראו על פניהם.

הביטו וראו איך המתהללים באלילים כורעים על ברכיהם בבית תפלותם, ועומדים באימה וכבוד לפני אלוהיהם מעשה ידי אדם אשר לא יראו ולא ישמעו, אנחנו העומדים לפני ממי"ה הקב"ה, חי וקיים, רם ונישא, איום ונורא, עאכ"ו שיש לנו לעמוד לפניו באימה ויראה בפחד ורתת. (ספרי חסידיים)

"ויסע משה את ישראל מים סוף"

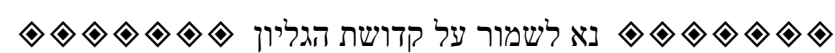
(טו, כב)

פירש"י - הסייעם בעל כרחם - מכילתא. לפי שלא רצו לפרוש מן בזת הים, והיה משה מתיירא פן ריבוי העושר יביאם לידי חטא, ומעשה העגל יוכיח, כי רוב זהב שהושפע להם היה סיבת עשייתו, ע"כ הסייעם בעל כרחם. ועוד חשב משה שריבוי העושר יהיה סיבה לשלא יהיו ראוין לקבל התורה, כי התורה והעושר בורחים זה מזה, והם כצרות זו לזו, כמ"ש (תהלים קי"ט) "טוב לי כי עוניתי למען אלמד חוקיך", ע"כ הסייעם בעל כרחם. (כלי יקר)

"אמר אויב.. אחלק שלל אריק חרבי"

(טו, ט)

יש להבין סדר הפסוק למה כתוב קודם "אחלק שלל" ואח"כ "אריק חרבי" והרי קודם צריך לנצח במלחמה ולהרוג את האויבים "אריק חרבי", ואח"כ לחלק שלל; ואפשר לבאר דהנה משה אמר לפרעה "בנערינו ובזקנינו נלך, בבנינו ובבנותינו, בצאננו ובבקרנו" ובאמת קשה מדוע הקדים נערים לפני זקנים והיה לו לומר "בזקנינו ובנערינו"? אלא באור הדברים הוא כך, דהדרך בהולכי מדבריות המפחדים כשיבואו לקראתם שודדים וכד' שמעמידים תחילה את הנערים שהם מלאי כח שיוכלו להאבק, ולאחריהם הזקנים והטף, ולבסוף ילכו הצאן והבקר ולכן הקדים משה את הנערים, ואחריהם הזקנים, הבנים והבנות, ולבסוף הצאן והבקר. אולם פרעה שרדף אחריהם מאחור

אמר בתחילה "אחלק שלל" – משום שהשלל, הבקר והצאן, הלכו בסוף ואותם יפגוש ראשונה, ואח"כ "תמלאמו נפשתי" – בבנים ובבנות שיקח בשבי, ולבסוף "אריק חרבי" – כנגד הנערים ההולכים לקרב המלחמה שאותם הוא פוגש אחרונים. (קהלת יצחק)

"ויבאו מרתה ולא יכלו לשתת וגו' וילנו העם וגו' ויבאו אילימה ושם שתיים עשרה עינת מים" (טו, כג-כז)

האדם הוא קצר ראות וזה הוא הגורם להתמרמרותו התמידית. כי לאלים הגיעו ממרה, ולו ידעו במרה שבעוד כברת ארץ קטנה יגיעו למקום שבו יש מים לרוב – בודאי לא היו מלינים על משה "מה נשתה". אלא היות והאדם הוא קצר ראות. אינו יודע מה לפניו ומה לאחור, רצונו הוא שתיכף ומיד ימצא את חסרונו ובשביל זה מלא הוא תמיד טענות ותלונות. (חפץ חיים)

"נורא תהלת עשה פלא" (טו, יא)

כשהקב"ה עושה נס ומודים לו על זה משמע לכאורה שרק נס הוא נס. ובאמת כל העולם בנס עומד, כל חיי האדם בנס הם, אך "אין בעל הנס מכיר בניסו" מפני שהורגל בכך והוא חושב שטבע העולם הוא. ולכן רק כשהקב"ה עושה לאדם נס שלא הורגל בכגון זה ולא ראה כמוהו – בא האדם לספר תהילות ה' ובאמת אין זה דרך כבוד כלפי מעלה. וזהו שאמרו ישראל "נורא תהלות" כלומר: מתייראים אנו לומר שירה ולספר תהילה על הנס הזה, שמה לכאורה יהיה נשמע שכל העולם טבע הוא ועד עתה לא עשית לנו ניסים, אבל באמת אתה "עושה פלא" – תמיד. (הגרי" מוולוז'ין)

"ולא שמעו אל משה וייתרו אנשים וגו' וירם תולעים ויבאש ויקצף עליהם משה" (טז, כ)

ויש לעיין מדוע קצף משה הלא אדרבה ע"י זה שהשאירו והבאיש והעלה תולעים ואילו בשבת נאמר "ויניחו אותו עד הבקר וגו' ולא הבאיש ורמה לא היתה בו" – נתקדש בכך שם שמים וראו כולם בחוש שביום השבת שה' ציווה לא ללקוט לא הבאיש, ואלו כשהשאירו בימות החול נגד צווי ה' כן הבאיש, וא"כ היה צריך משה להיות מרוצה וקצפו על שום מה? אלא מאכן נלמד יסוד חשוב, שכל דבר שהוא נגד רצון הקב"ה הוא בא בעבירה, הרי אף שנראה שהתוצאה היא טובה ויכול להתקדש שם שמים הרי זה "חטאת קסם מרי" ו"מרשעים יצא רשע", ואין לצפות לתוצאות טובות מפעולה שהיא בעצמה המראת רצון הבורא. (אזניס לתורה)

"ויראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה'" (יד, ו)

ויאמרו... המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות במדבר וכו'. לכאורה השינוי במצבם של בני ישראל הוא פלא. בפסוק י' הם צועקים על ה' בתפילה, כפי שמסביר רש"י תפשו אומנות אבותם, וזה לכאורה המדה הנכונה להתפלל בעת צרה. ומיד אח"כ מתלוננים על משה כאילו בין רגע אבדו את בטחונם בה'. וברמב"ן פירש שמתחילה צעקו לה' לתת בלב פרעה לשוב מאחריהם. וכאשר ראו שלא חזר, אלא נתקרב יותר, אמרו לעצמם שלא נתקבלה

תפילתנו, ונכנסה בלבם מחשבה רעה להרהר אחרי משה. בני ישראל הבינו כמה גדול כח התפילה. ולכן כשהתפללו ולא נענו מיד. הרהרו אחר משה. יש הרבה דברים שאנחנו מתפללים עבורם ולא נענים ולא מהרהרים אחר ה', והסיבה לכך אינה מפני שאנחנו במדרגה יותר גבוהה מדור המדבר, אלא להיפך שחסרה לנו אמונה בכח התפילה, ולכן אם תפלתנו לא פועלת לא נגרם לנו רפיון להרהר אחר ד'. (מאמר מרדכי)

"ה' ילחם לכם ואתם תחישון" (יד, יז)

כתוב במכילתא: לא בשעה זו בלבד ילחם לכם, אלא לעולם ילחם כנגד אויבכם. מבאר רמב"ם מאיר שמחה מדווינסקי, שעתה כאשר יצאו ממצרים היתה טענה ניצחת לישראל מדוע הוצאתנו ממצרים, ולכן ודאי ראויים בשעה זו שה' ילחם להם. ואולם אף בעתיד כאשר ישראל יחרישו ולא תהא להם שום טענה לדרוש מה' שילחם להם, אדרבא יהיו תקופות שידעו היטב שאינם ראויים לבקש זאת כפי שאמר דניאל "ולנו בושת הפנים". ועם כל זאת גם כאשר אתם תחרישון ולא תהיו ראויים "ה' ילחם לכם". (משד חכמה)

"ויודעו מצרים כי אני ה'" (יד, יח)

מפרש ר' אברהם אבן עזרא שידעו המצרים הנשארים וגם הנטבעים לפני מותם ידעו כי אני ה'. מזה אנחנו יכולים ללמוד גדול רחמנותו יתברך על כל ברואיו ורצונו שיחזרו כולם בתשובה. שגם על המצרים והרשעים שרודפים את בני ישראל על מנת להרגם רוצה הקב"ה שיחזרו בתשובה לפני מותם וידעו כי אני ה'.

"והמים להם חומה מימינם ומשמאלם" (יד, כט)

חמה – כתיב חסר. שהקב"ה נתמלא עליהם חימה על פסל מיכה שעבר עמהם בים. (בעל הטורים) ולמה לא נרמז הדבר בפסוק הקודם "ויבואו בני ישראל וכו' והמים להם חומה מימינם ומשמאלם" (יד, כב) מדוע שם נאמר "חומה" מלא: ההסבר לכך הוא: פסל מיכה היה בשבט דן. ושבט דן היה מאסף לכל המחנות והוא נמצא באחרונה. ובפסוק הראשון מדובר בתחילת כניסתם לים "ויבואו בני ישראל בתוך הים" כשהתחילו בני ישראל להכנס לתוך הים היה עדין שבט דן ביבשה. אולם בפסוק כאן לאחר שהמצרים כבר טבעו, א"כ כל בני ישראל כולל שבט דן כבר היו בתוך הים. ואז היה גם פסלו של מיכה בתוך הים. ולכן היתה אז החימה על בני ישראל.

"ויאמינו בה' ובמשה עבדו – אז ישיר משה" (יד, לו)

כלום לא ארעו לעם ישראל במדבר עוד ניסים גדולים, ומדוע לא נאמרה עליהם שירה? אלא בקריעת ים סוף באו ישראל לידי אמונה והכרה שלמה בבורא עולם, ולהכרה שלמה של "ויאמינו בה'". ועל כך אמרו שירה. (האדמו"ר ר' ישראל מרוז'ין)

"וברוח אפיך נערמו מים" (טו, ח)

עיין בספר "תולדות אדם" (ח"כ פ"כ) להגרי"א מוילנא, דכאן כי "אפיך" ביו"ד ובראשית (ג, יט) בזעת אפיך תאכל לחם" ג"כ מלא. סימן לדבר (פסחים ק"י"ח). קשין

מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף" – זה מלא בזעת אפים וזה ברוח אפים, עי"ש. (א"ה וכבר הבאנו זה בבראשית שם, ועי"ש עוד).

והחיידושי הרי"ם ז"ל אמר, כמו בים שביני ישראל היו בצרה מכל הצדדים והישועה בא באופן שלא עלתה על דעתם, כן פרנסה בא ממקום שלא ידע מקודם. (פרדס יוסף)

"ויסע משה את ישראל מים סוף"

וכתב בסו"ט "מעשי ה'" וז"ל: ולפי פשט הענין יפלא. שלא נודע למה יסיעם ולא יניחם שיתעשרו כדי שיתקיים (בראשית טו, יד) "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", ולפנים דרשו (ברכות ט'): שהקב"ה אמר למשה, בבקשה ממך הזהירם על כך שלא יאמר אותו צדיק וכו', "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" לא קיים בהם, וא"כ שם רצה שיבקשו שמלות וכאן מנעם מן האבנים טובות, עכ"ל.

ולפמשי"ל בשם הרב בעל "אוהל יעקב" ז"ל, הנה נכון בעז"ה. כי בהיותם עוד מגושמים במצרים לא הבינו שהרכוש אינו לא כסף ולא זהב, ולכן הוצרכו לרכוש גדול כפי דעתם העני'. אבל לאחר שעברו בים וזכו להשגה נפלאה כמו שדרשו רז"ל (מכילתא – סוטה י"א): בפסוק "זה אלי ואנוהו", ואמרו "ראתה שפחה על הים, מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי", עתה הנה יש להם להבין שהרכוש גדול באמת הוא קבלת התורה ולכן הסייעם.

"ויבאו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם" (טו, כג)

ר"ל, שהם עצמם היו מרים בעבור שלא היו עוסקים בתורה כמ"ש רז"ל, ולכן אמר (פסוק כה) "ויורהו ה' עץ", ואין עץ אלא תורה, שנאמר (משלי ג, יח) "עץ חיים היא וכו', ואז "וימתקו המים" וק"ל. (אמרי שמעון)

"לקטו ממנו איש לפי אכלו עומר לגלגלת מספר נפשתיכם איש לאשר באהלו תקחו" (טז, טז)

בני ישראל נצטוו לקטט עומר עבור כל נפש באהלם בין איש לאשה בין ילד או זקן, ואיך יתכן לומר שלכל א' היה צורך לאותה כמות אוכל? אלא שמן היה מזון רוחני, ואי אפשר בעינינו נפשות לומר שנפש של איש גדולה יותר מנפש של אשה, או נפש של ילד. קטנה יותר מנפש של מבוגר. לכל נפש היה צורך לאותה כמות מזון רוחני. בעיני הקב"ה כל נשמה שווה וצריכה לאותו חלק מן, למרות שלכל אחד ואחד בודאי יש תפקיד שונה בעולם. (מאמר מרדכי)

"ויצעקו בני ישראל אל ה'" (יד, י)

רבי מרדכי-חיים מסלונים הוסיף על כך נוסף משלו: אם מצליפים בשוט על גבו של סוס, מתחיל הסוס לרוץ, הוא חושב לברוח מפני הצליפות ואינו יודע שהמצליף נוסע עמו – אבל כשמצליפים באדם שומה עליו להחזיר את פניו ולהתבונן מיהו המצליף, בשבטו של מי הוא מתייסר, הלא בשבט

שאמר עליו דוד "שבטך ומשענתך המה ינחמוני".

סו"ט

מעשה ברבי אהרן ד"ר גארדיא, הרופא למלך פרוסיה שנהפך לבעל תשובה מובהק, תלמידו של המגיד הגדול ממזריץ', שנכנסה אליו בבהלה נערה יהודיה וקראה לו בקול נפחד שיבוא להציל את אביה, שהוא חולה אנוש. קם הרופא והוציא את בגדו מן הקמטר בנחת, במתינות, ניקה את הבגד במברשת ופנה לאחוריו וצחצח את מנעליו, כמי שאינו ממחר ללכת.

ידעה העלמה שכל רגע יקר וגורלי, פכרה ידיה מרוב צער, ולבסוף בגודל ייאווה קראה בנהמת לב: "רבונו של עולם! גם הרופא אינו נחפו לבוא, הושיעה איפוא אתה לבדך!"

מיד אמר לה רבי אהרן: לכי לשלום, שכבר הוטב לאבא ויבריא... וכן היה. אחר-כך הסביר רבי אהרן למקורביו:

מדבריה הכרתי שהמצב לאחר יאוש, ורק להי הישועה, עשיתי איפוא פעולה לטוב את לבה עוד יותר עד שתצק מעצמה אל ה' ותמשיך ממרום ישועה...

"ויבקעו המים"

אך כל מימות **שבועים נבקעו**. (רש"י)
הקשה רב שר-שלום מבלו:
לאיזה צורך נבקעו כל מימות שבועים, והרי "לא עבד קודשא-ברוך-הוא ניסא בכדי!"
הוא מותיב והוא מפרק:

אין מים אלא צרות. וכן דוד אומר בתהלים "באו מים עד נפש". בקיעת המים היתה התשועה. ונבקעו בקריעת ים-סוף כל מימות שבועים, להורות, שכל אימת שתרגש צרה על ישראל – כבר הוכנה לה התרופה, הישועה כהרף-עין, מקדמת דנא. כבר הובקע מאז כל המים הזידונים...

"וינער ה' את מצרים בתוך הים"

רבי מרדכי-חיים מסלונים, היה אומר: מצרים שקידשו את ה' על-ידי שמתו בענשם, באו תיכף על שכרם. וכי מה רוצה יהודי נאמן על סף חייו? שלושה דברים הוא מבקש: שיוציא נשמתו בקרב "מנין" יהודים, וכי יטבילוהו לטהרה, ושיחלקו את ממונו לצדקה....

והמצרים זכו בשלשתם: יצאה נשמתם בים-סוף במעמד ששים רבוא מישראל, כולם הוטבלו בים, וכל כספם וזהבם נפל בידים כשרות...

"סוס ורכבו רמה בים"

שנייהם **קשורים זה בזה והמים מעלים אותם ליום ומורידים אותם לעומק ואינם נפרדים**. (רש"י ממדרש).

שמה יבוא הרכב וברגעים הללו של בין חיים ומות יטעה לחשוב כי לא מה' היתה לו זאת רק משום שאיבד את סוסו טובע הוא, לכך היו קשורים השניים כל אותה עת עד מותם. (רבי יחזקאל סרנא)

"זה אלי ואנוהו"

אומר מהר"ל מפראג:
כאשר אדם הולך בדרכי בוראו ומצטיין במדות מפוארות, זהו נוי של הקב"ה, כי מן הנאה במעשיו ניכר בעולם הדרו של המקום ברוך הוא.

"כי מרים הם על כן קרא שמה מרה"

(טו, כג)
מדוע לא קרא שם המקום "מתוק", על-שם הנס שנהפכו מים מרים למתוקים?
הסביר רבי שלמה מטשורטקוב:
כדי להנציח את עיקר גדולת הנס, דהיינו שלא נתחלפו המים המרים במים אחרים מתוקים, אלא המרים עצמם הומתקו.
"על כן קרא שמה מרה" – כדי להודיע לדורות, לא להתייאש משום דבר, שהרי אפילו המר עצמו עלול ליהפך למתוק.

"ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו"

(טז, ד)
הנה מה טוב לעני – אומר רב ייב"י מאוסטראה בשם הבעש"ט – שזוכה להתפלל יום יום לפני המקום ברוך הוא על מזונותיו, שהקב"ה מתאוה לתפילתו – בעוד העשיר מקבל בבת-אחת פרנסתו לכמה וכמה שנים, כמו שאומרים לו: "קח ולך ובלבד שאל יראו פניך...."
את העני זוכר הקב"ה בכל יום, להזמין לו פרנסה מחדש, ואילו את העשיר אינו זוכר בכל יום, שכבר שנתן לו די והותר...

הליכות והלכות

לקראת ט"ו בשבט

נהגו לאכול בט"ו בשבט מהפירות בהן נשתבחה ארץ ישראל. ולפי המקובלים הקפידו על 30 מיני פירות, לשבח הקב"ה על הטובות שגמל לנו במיני הפירות השונים. והיות שאין עושים מצוה עם עבירה צריך לבדוק הפירות היטב שלא יכילו תולעים, מכיון שפירות יבשים עלולים להתליע. (וכן ישנם פירות טריים הטעונים בדיקה).

וביחוד יש להקפיד על תאנים שבהן הבדיקה קשה מכיון שהתולעים שינו את צבעם לצבע התאנה עצמה! תמרים יש לפתוח ולבדוק בכל כף מול האור, כי אז התמר נוטה להיות שקוף וקל יותר להבחין באם יש תולעים.

סדר הברכות כדלקמן:

ראשית יקח מין מזונות כגון עוגה, ויברך "בורא מיני מזונות" (שזו חיטה), אח"כ יקח יין ויברך "בורא פרי הגפן", ישתה בירה בלי ברכה שהיין פוטר כל משקים (שזו שעורה). לאחר מכן יקח לפי הסדר הבא זית, תמר, ענבים, תאנים. (כמובן לאחר שנבדקו מתולעים), רימונים ושקדים לפי סדר זה ולברך "בורא פרי העץ" על כל מה שיש לו בצורה כללית לכולם יחדיו. אח"כ יקח פרי האדמה ויברך "בורא פרי האדמה" ויאכל.

דיני ברכה אחרונה

אם אכל כזית עוגה ושתה רביעית יין ואכל כזית פירות משבעת המינים אזי יברך: "על המחיה ועל הכלכלה, על הגפן ועל פרי הגפן, על העץ ועל פרי העץ" ויפטור את כל פירות העץ שאכל (אפילו פירות שאינם משבעת המינים פוטרם בברכה זו) כמו כן פוטר כל משקה בין מברכה ראשונה ובין מאחרונה. אם יש לו סלט פירות שכולל פירות עץ ופירות אדמה חתוכים בגודל קטן ואוכל כמה

מהם בבת אחת, כתב "אור לציון" (ח"ב ט, כט) שיברך על החשוב שבפירות ואם שווים בחשיבותם יברך על המין המהוה את הרוב. ויש חולקים וסוברים שאם כל חתיכה ניכרת בפני עצמה יברך גם ברכת העץ וגם ברכת האדמה.

על מרקחת פירות (ריבה) יברך "שהכל" אם הפירות מרוסקים לגמרי, אך אם ישנן חתיכות של פרי יברך ברכת הפרי בהתאם. על רסק פירות, כגון רסק תפוחי עץ וכן על מחית תפוחי אדמה (פירה) וכן על משמש מעוך (לדר) יברך "שהכל" (אור לציון). ויש נוהגים לברך על פירה "בורא פרי האדמה".

קדימה בברכות מסודרות על פי הסימן: "המגייע אש" שפירושו "המוציא", "מזונות", "גפן", "עץ", "אדמה", "שהכל", האוכל עוגת גבינה או עוגת שטרודל (בצק ממולא בתפוחי עץ) או כל מיני עוגות ממולאות (כגון: בורקס תפוחי אדמה) יברך ברכה ראשונה "מזונות", וברכה אחרונה, אם אכל כזית בצק יברך "על המחיה". ואם אכל פחות מכזית בצק אך סך הכל אכל כזית מאכל אזי יברך "בורא נפשות".

וחיוב ברכה אחרונה קיים לאחר אכילת שיעור 'כזית' (שהוא כ-30 גרם). אבל את שיעור הכזית יש לאכול תוך כדי אכילת פרס. למעשה אם אוכל אדם שיעור פחות מכזית – פטור מברכה אחרונה. אם אכל כזית, חייב דווקא אם אכל בתוך 4 דקות ובדיעבד גם ב-6 דקות יכול לברך. (אור לציון).

אולם אם אכל כזית בזמן ארוך מזה פטור מברכה אחרונה.

לגבי משקין צריך לשתות רביעית (כ-86 גרם) תוך שתיה אחת שזה זמן שתיה רביעית, אך ביותר מזה לא יברך, כגון בשתי לגימות ויותר לא יברך. (אור לציון). לפיכך לא נהגו הספרדים לברך "בורא נפשות" על תה או קפה חם כיון שאין שותים אותם בלגימה אחת.

והוא הדין ביחס למשקה קר בחורף ששותים אותו לאט. ודעת המשנה ברורה שזה שנוי במחלוקת ולכן מנהג העולם לא לברך כני"ל אבל יש מחמירין ומשאירים רביעית לסוף ורק כך מברכין ברכה אחרונה ששותים בבת אחת (כמובן על תה וקפה).

כל האוכלים מצטרפים לכזית וכל המשקין מצטרפים לרביעית לגבי ברכה אחרונה, ואם ברכותיהם שונות, כגון לחם ועוגה, אזי הדינים הם כדלקמן:

בקל ובחמור נוטים על פי הקל. לכן, אכל חצי 'כזית לחם וחצי כזית עוגה' יברך על המחיה. חצי 'כזית פירות וחצי 'כזית עוגה יברך "בורא נפשות". אם אכל חצי 'כזית עוגה וחצי 'כזית' ענבים יברך 'בורא נפשות' וכך ינהג בכל המקרים.

(קיצור שולחן ערוך וכף החיים)

שבת שלום ולמוד מהנה

העלון לעילוי נשמת
הצדקנית הרבנית היקרה
רחל בת שרה יגן ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

Time Out for Values

E-mail info@tovnet.com

FOR THE FURTHERANCE OF JEWISH AWARENESS WORLDWIDE

16 Dolson Rd * Monsey * N.Y. * 10952 * TEL(845)352-7474 * FAX(845)352-7517

MONSEY	QUEENS	BROOKLYN	STATEN ISLAND	MIAMI	ISRAEL	ISRAEL	MEXICO
ישיבה וכולל 11 Calvert Drive משרד ראשי 16 Dolson Road T. 845-352-7474 F. 845-352-7517	בית מדרש וכולל בקר וערב 68-58 147 St. Flushing T: 718-263-6655 F: 718-268-4739	1950 E. 7 St. 718-251-9676	בית מדרש וכולל בקר וערב 5 Oakville Street 718-761-9913	שיעורים והרצאות 305-502-3876	בית מדרש וכולל "לקח טוב" רח' שאול המלך 40 סנהדריה 02-586-7469 לאברכים תלמידי חכמים מופלגים ירושלים	בחסות ביהכ"נ "היכל אליהו" 972-3-504-4276	כולל ישיבה ומדרשה לנשים Tecamachalco Mexico City T. 525-55589-8756 F. 525-55589-9101

המעוניינים לזכות ביום לימוד או יותר בכלל וישיבת לקח טוב

הלומדים בעמל וביגיעה ובהתמדה עצומה לרפואה, להצלחה, לפרנסה טובה, ולזרע של קיימא, לזיווג הגון, לחזרה בתשובה, לעילוי נשמה. נא לפנות בהקדם למשרד האגודה עם שמותם ושם אימם. תזכו למצוות. 845.352.7474

מעשה חכמים

זכה ב'פטיש של זהב' בשל הקפדתו

לקיים מנהג אכילת פירות ט"ו בשבט

או מצא אבדה" (ה, כב)

מעשה שהיה ביהודי שנקלע לרגל עסקיו, בערב ט"ו בשבט, אל העיר פריז, ומכיון שעמד לחזור באותו יום לארץ ישראל, התעכב בשוק הפירות המקומי, וקנה פירות נדירים ומיוחדים, על מנת להביאם עימו לסעודת ט"ו בשבט. מוכר הפירות בפריז היה יהודי, והתפלא על מה ולמה רוכש הלוקוח היהודי כל כך הרבה פירות לקראת הטיסה. משענה שמטרת הקניה היא לכבוד ט"ו בשבט, התרגש מאוד, ואמר לעיתו 'בוא אספר לך מעשה שהיה עם סבי שזכה בעשירות גדולה בגלל פירות ט"ו בשבט'.

ומעשה שהיה כך היה. סבי הזדמן לעיר מוסקבה לרגל ענייניו, והיה זה בט"ו בשבט. כמנהג ישראל קדושים פנה לשוק לקנות פירות, התעכב ברוכז פלוני וקנה פירות רבים. כיון שהיתה זו תחילת העונה של הפירות, הגיע עלותם להון רב, אבל הוא לא שת ליבו למאומה, והעמיס בסלו עוד ועוד פירות ממינים וסוגים שונים.

בעל החנות התפלא על היהודי הלוקח פירות 'ללא חשבון', והירשה לעצמו להביע את פליאתו לפניו, ואמר לו שאפילו הוא, כבעל החנות, איננו מרשה לעצמו לטעום מפירות אלו, כיוון שהם עדיין אינם בשלים דיים.

השיב לו סבי, שהוא קונה את הפירות רק לכבוד מנהג-המצוה שנהגו בני ישראל, לכבוד ט"ו בשבט.

מששמע בעל החנות כך, התפעל מאוד מיופיו של המנהג, וביקש ממנו שייכנס עימו לרגל לחדר צדדי, בהיותם מאחרי הפרגוד הוא מראה לו פטיש שבאמצעותו הוא חותך ומפצח את הפירות. האם הינך יודע מה אני מחזיק בתוך הפטיש הזה? – שואל המוכר את סבי, ובתוך כדי כך פותח את קת המוכר, והנה היא מליאה במטבעות זהב.

הילולא דצדיקא

יום שלישי	יום שני	יום ראשון	יום שבת	יום שישי	יום חמישי	יום רביעי
חזן שבט רבי יונה נבון מח"ם נחפה בכסף	חזן שבט רבי רפאל שלמה לניאדו ראש ישיבת פורת יוסף	יד שבת רבי יצחק אביחצירא מח"ם תולדות יצחק רבי יעקב יהושע פאלק מח"ם פני יהושע	יג שבת	יב שבט רבי חיים נפוש מח"ם באור החיים	יא שבט	י שבט רבי שלום מזרחי דידיע שרעבי הרש"ש יצחק האדומ"ר מהר"ן

זכות הצדיקים תגן עלינו ועל כל ישראל אמן

נא לא לעיין בגליון בעת התפילה

המשך פנינים לפרשה

"ויותירו אנשים ממנו עד בקר וירם תולעים ויבאש ויקצף עליהם משה"

(טז, כ)

ולהלן גבי המן שלא ירד בשבת נאמר "ויניחו אותו עד הבקר... ולא הבאיש ורימה לא היתה בו". מדוע כאן נקט לשון "תולעים" ואילו להלן לשון "רימה"?

ביאר הגי"ר בנימין ריבלין משקלוב, על פי מה ששמע מרבו הגר"א על הפסוק "תחתיך יוצא רימה ומכסך תולעה", כי שני מיני תולעים המה, רימה היא הקטנה שבהם ותולעה היא הגדולה. לפי זה, במקרא שלנו נאמר "וירם תולעים", ללמדך שהיות שהותירו את המן עד בוקר שלא כמצווה, נעשו אפילו תולעים גדולים. אבל בשבת שהיו מצווים להניחו עד הבוקר, אזי אפילו רימה – שהיא קטנה – לא היתה בו.

(בשם רבי בנימין ריבלין תלמיד הגר"א)

"כל המחלה אשר שמתו במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך" (טו, כו)

רמז כאן – אומר ה"חתם סופר" – למחלת המחלות, היא ערלת הלב, שפרעה ומצרים היו נגועים בה ביותר ויכבדו לבם עד בלי-שאת.

לפחות ממחלה זו לא תסבלו. יהודים כי יתייסרו, ישובו...

שמר את הדברים בליבו

מוכר הפירות אמר היהודי המוסקבאי שמטבעות אלו הם החסכוניות שחסך לעצמו במשך כל השנים ממכירת הפירות, ויאני שומר על כספי כעל בבת-עיני, ואיני מבזבז אותן, ואתה מוציא בשביל מנהג כל כך הרבה כסף!?! סבי שמר את הדברים בליבו. והנה, שנים חלפו והוא נקלע שוב למוסקבה ומגיע לאיזור השוק. מרחוק הוא רואה התקהלות של אנשים, ומשהתקרב למקום נוכח לראות שההתגודדות היא סביב אותה חנות של פירות שבה קנה לפני שנים את פירות הטי"ו בשבט.

כששאל לפשר ההתקהלות, נענה שבעל החנות מת אתמול בפתאומיות, ובניו מוכרים את כל תכולתה במכירה פומבית.

נכנס היהודי לחנות, ושאל האם יש להם פטיש למכירה... הבנים שמצאו את הפטיש ההוא, מושלך בפינה צדדית, גיחכו מהיהודי ואמרו לו שפטיש זה יש-נושך, ואין מה לעשות בו, ואם הוא רוצה – הם יתנוהו לו חינם אין כסף...

סבא שלי לקח את הפטיש והתעשר הון רב מתכולת המטבעות שהיתה בו, ושנתודע להן רק בזכות הקפדתו על המנהג של אכילת פירות ט"ו בשבט.

ועתה נפן לחלק ההלכתי ונשאל האם היה היהודי רשאי ליטול את הפטיש, מבלי לידע את הבנים של האוצר הטמון בו. ומכיוון שלא נודע לנו אם בעל החנות היה יהודי, נדון בעצמנו בענין זה.

הנה, אם המוכר היה יהודי, ברור שהיה אסור לו לקחת את האוצר לעצמו, כיון שחל עליו חיוב של השבת אבידה לבניו של המוכר, אמנם, אם הבנים לא היו שומרי תורה ומצוות, והם בבחינת אפיקורסים, יכול הוא לקחת את האוצר, אבל אל לו להשתמש בו, אלא יפקידו ביד איש נאמן או בבנק עד שישובו הם או צאצאיהם בתשובה.

המקור להלכה זו הוא בגמרא בבא מציעא דף כ"ה עמוד ב', וכן נפסק בשו"ע חו"מ סימן ר"ט סעיף א'.

(עלינו לשבח עמ' צד-צו)